

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

УДК 93/614

А.Д. БУЛВА,

дацэнт кафедры кіравання
абаронай ад надзвычайных сітуацый
ДУА «Універсітэт грамадзянскай абароны МНС
Рэспублікі Беларусь», г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Статья поступила 10 февраля 2017г.

РЭТРАСПЕКТЫЎНЫ ПОГЛЯД НА БЕЛАРУСКУЮ СІСТЭМУ АБОРОНЫ АД НАДЗВЫЧАЙНЫХ СІТУАЦЫЙ: ГЕНЕЗІС І ЭВАЛЮЦЫЯ

У артыкуле даследаваны гістарычны перыяд фармавання і развіцця сістэмы абароны насельніцтва і тэрыторыі ад надзвычайных сітуацый у Рэспубліцы Беларусь, які ахоплівае апошнія гады Савецкага і цяперашняга часу, калі наша краіна набыла статус незалежнай дзяржавы. Увага пераважна акцэнтавана на эвалюцыі нарматыўнага прававога поля ў галіне забеспячэння прыроднай і тэхнагеннай бяспекі, а таксама дадзена ацэнка арганізацыйнаму пераўтварэнню рэспубліканскага органа дзяржаўнага кіравання ў сферы абароны ад надзвычайных сітуацый і грамадзянскай абароны, дасягнутым вынікам.

Ключавыя словы: абарона, дзяржава, кіраванне, Міністэрства па надзвычайных сітуацыях, надзвычайная сітуацыя, пажар.

Уступ. Усю сваю гісторыю чалавецтва пастаянна знаходзілася ў полі негатыўнага ўплыву розных НС. Многія з іх тысячамі і нават сотнямі тысяч знішчалі чалавечыя жыцці, разбуралі развітыя эканомікі дзяржаў, спусташалі ўрадлівыя землі, вакольнае асяроддзе.

Маштабны навукова-тэхнічны прагрэс XX стагоддзя прынёс не толькі павышэнне дабрабыту сучаснага грамадства, але і значна паўплываў на рост рызык ўзнікнення буйнамаштабных тэхнагенных і прыродных катастроф, якія не толькі ўяўляюць пагрозу нацыянальнай бяспечнасці, але і проста здольныя сцерці асобныя краіны з твару Зямлі [1].

Прыкладаў гэтаму, на жаль, назапасілася больш, чым дастаткова. Успомнім толькі некаторыя катастрофы, якія адбыліся за апошнія дзесяцігоддзі [2]:

аварыя на хімічным заводзе Union Carbide (Бхапал, Індыя, 1984 г.), у выніку якой загінулі 3 тыс. чал. і пацярпелі па розных ацэнках ад 150 да 600 тыс. чал.;

аварыя на Чарнобыльскай АЭС (Украіна, СССР, 1986 г.), якая стала прычынай забруджвання радыёнуклідамі шырокіх тэрыторый, на якіх пражывала больш за 30 млн. чал.;

падводны землятрэс у 2004 годзе ў Індыйскім акіяне, у выніку якога загінулі па розных ацэнках ад 225 да 300 тыс. чал.;

ураган «Катрына» (ЗША, 2005 г.), які знішчыў жыцці 1836 чал. і прычыніў шкоду на \$ 125 млрд.;

аварыя на нафтавай платформе «Deerwater Horizon» (Мексіканскі заліў, 2010), у выніку якой каля 1100 міль узбярэжжа штатаў ад Фларыды да Луізіяны

былі забруджаны, загінулі каля 600 марскіх чарапах, 100 дэльфінаў, больш за 6000 птушак і мноства іншых млекакормячых;

землятрус у раёне АЭС Фукусіма – 1 (Японія, 2011), які выклікаў цунамі і аварыю на атамнай электрастанцыі, фінансавы ўрон, уключаючы выдаткі на ліквідацыю наступстваў, дэзактывацыю і кампенсацыі, ацэньваецца ў 100 мільярдаў даляраў і інш.

Сёння немагчыма знайсці краіну, у якой пытанне аб эфектыўнай сістэме абароны ад НС не стаяў, і няма дзяржавы, якая змагла б вырашыць гэтую праблему ў поўным аб'ёме.

Рэспубліка Беларусь не з'яўляецца выключэннем, і ў нашай дзяржаве таксама аб'ектыўна існуюць ўмовы, якія фармуюць павышаны ўзровень тэхнагеннай і прыроднай небяспекі, патрабуюць прэвентыўных мер абароны.

Аналіз НС на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь за апошнія 15 гадоў пераканаўча сведчыць, што ў сярэднім у год у нашай краіне адбываецца каля 10000 розных НС, на якіх гіне прыкладна 1000 чал. Львіную долю, а гэта каля 95%, у структуры НС займаюць пажары. Слушна ўжывае пытанне аб эфектыўнасці сістэмы абароны насельніцтва і тэрыторыі Беларусі. Зразумець і ацаніць дасягнутыя вынікі ў гэтай сферы дзейнасці дзяржавы, грунтуючыся толькі на «сухіх лічбах», вядома, не магчыма. Аб'ектыўную ацэнку дасягнутым вынікам можна даць толькі праз гістарычны шлях гэтай сістэмы, які пачаўся ў апошнія гады Савецкага перыяду.

Асноўная частка. Асноўныя працэсы дзяржаўнага кіравання ў Беларусі, у тым ліку і ў сферы кіравання абаронай ад НС, нейкіх яркіх асаблівасцяў і кардынальных адрозненняў у апошнія гады Савецкага часу ад усёй агульнасавецкай сістэмы не мелі, а нарматыўныя прававыя акты, што дзейнічалі і прымаліся, дырэктывы рашэнні былі практычна ідэнтычныя тым, што прымаліся на самым верхнім кіраўнічым узроўні. Варта адзначыць, што існаваўшая сістэма абароны насельніцтва і тэрыторыі ад НС у Савецкім Саюзе, у тым ліку і ў Беларускай ССР, у асноўным была арыентавана на вырашэнні пытанняў і задач ваеннага часу. Аднак, да буйнамаштабных аварыяў і катастроф, як адзначае шэраг даследчыкаў [3, 4], былая савецкая дзяржава гатовай не была, што пераканаўча прадэманстравалі сумныя падзеі на Чарнобыльскай АЭС у 1986 годзе, а таксама Спітакскі землятрус 1988 года. Гэтыя ж

тэндэнцыі назіраліся і ў сферы забеспячэння пажарнай бяспекі. Так, статыстыка, якая вялася ў апошнія гады Савецкага перыяду, пераканаўча следчыла аб неабходнасці карэннай перабудовы існаваўшай сістэмы забеспячэння пажарнай бяспекі. Колькасць пажараў і гібель людзей на іх з года ў год няўхільна расла. Напрыклад, толькі з 1982 г. да 1992 г. колькасць пажараў на тэрыторыі цяперашняй Беларусі павялічылася ў 2,3, а гібель людзей на іх – у 3,7 разы. Агульная шкода па некаторым ацэнкам складала 1% ад валавога нацыянальнага прадукту ў год. Прычыны таму бачыліся ў слабой тэхнічнай аснашчанасці, якая заключалася ў тым, што ў Беларусі затраты на ўтрыманне пажарнай службы былі ў 2,5 разы, а колькасць пажарных падраздзяленняў на 10 тыс. чалавек насельніцтва – у 2 разы менш, чым за мяжой. Акрамя таго, аснашчанасць тэхнікай у пераліку на колькасць насельніцтва была амаль у 2 разы ніжэй, а пажарны аўтамабіль абслугоўваў тэрыторыю ў 5,5 раз большую, чым у еўрапейскіх дзяржавах [5]. З гэтым трэба было нешта вырашаць.

Першым крокам стала прыняцце ЦК КПСС і Саветам Міністраў СССР пастанова №886–213 ад 30 ліпеня 1987 года «Аб мерах па карэннай перабудове сістэмы грамадзянскай абароны», дзе была прадэкларавана неабходнасць развіцця грамадзянскай абароны (далей – ГА) у плане непасрэднага вырашэння задач па абароне, выратаванні насельніцтва ў НС, выкліканых стыхійнымі бедствамі, буйнымі аварыямі і катастрофамі. Другім крокам была пастанова Савета Міністраў СССР ад 15 снежня 1990 года, дзякуючы якой была створана Дзяржаўная агульнасаюзнага сістэма па папярэджанні і дзеянню ў надзвычайных сітуацыях, якая ўключала ў сябе саюзную, рэспубліканскія і галіновыя падсістэмы. Каардынуючым органам гэтай сістэмы была пастаянна дзеючая Дзяржаўная Камісія Савета Міністраў СССР па надзвычайных сітуацыях [3]. На гэтым рэфармы, можна сказаць, і скончыліся, так як, пачынаючы са снежня 1991 г., адбываецца паступовае скасаванне дзяржаўных структур СССР, стварэнне СНД і адначасова фармаванне сістэмы дзяржаўнага кіравання ў Рэспубліцы Беларусь.

Вырашэнне пытанняў папярэджання і ліквідацыі НС з моманту здабыцця незалежнасці нашай краінай стала адным з прыярытэтных напрамкаў дзейнасці беларускага грамадства. Забеспячэнне абароны ад

НС пазіцыянуецца, як абавязковая ўмова эфектыўнага функцыянавання асобна ўзятых арганізацый, галін эканомікі і адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак. Сфера папярэджання і ліквідацыі НС стала кампанентай стратэгіі нацыянальнай бяспекі дзяржавы; галіной дзейнасці, якая ахапіла ўсю гаспадарку краіны; пранікла ў духоўнае, эканамічнае, культурнае і навуковае жыццё грамадства. Для забеспячэння такой магчымасці і, сапраўды, комплекснага падыходу спатрэбіліся ўдзел, разуменне і сумесная праца кіраўнікоў усіх рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, дзяржаўных арганізацый, падпарадкаваных ураду, а таксама мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў.

Першым крокам рэфармавання, а па сутнасці стварэння, прыняцтва новай сістэмы абароны ад НС стала фармаванне адпаведнай нарматыўнай прававой базы. У першую чаргу, бачылася неабходнасць ўрэгуляваць пытанні забеспячэння пажарнай бяспекі. І ўжо 15 чэрвеня 1993 года быў прыняты першы на постсаветскай прасторы Закон «Аб пажарнай бяспецы» [6]. Важным следствам гэтага прававога акту стала аб'яднанне прафесійнай пажарнай аховы гарадоў і пасёлкаў, а таксама ведамасных пажарных падраздзяленняў у агульную структуру – ваенізаваную пажарную службу Міністэрства ўнутраных спраў, што дазволіла аб'яднаць дзейнасць пажарных падраздзяленняў, а таксама выпрацаваць адзіныя погляды і падыходы да іх аснашчэння, арганізацыі падрыхтоўкі і тушэння пажараў. Ужо ў 1995 г. ствараецца дзяржаўная пажарная служба ў сельскай мясцовасці і на буйных прамысловых прадпрыемствах [7], а ў гарадах з наяўнасцю патэнцыйна небяспечных аб'ектаў і вытворчасцей ствараюцца аварыйна-выратавальныя падраздзяленні, здольныя рэагаваць не толькі на ўзнікаючыя пажары, але і на іншыя віды НС [8]. Следствам прыняцця гэтых рашэнняў стала перадача са складу ўнутраных войскаў ваенізаванай пажарнай службе 1250 адзінак штатнай колькасці, ва ўсіх абласных цэнтрах ствараюцца аварыйна-выратавальныя атрады, а ў 15 буйных гарадах – аварыйна-выратавальныя часці.

Разуменне таго, што акрамя пажараў неабходна прымаць меры па папярэджанні і ліквідацыі іншых магчымых НС, а сіл і сродкаў адной асобна ўзятай службы, відавочна, не хапае, прывяло да таго, што 12 чэрвеня 1997 года пры ўрадзе фармуецца Камісія па

надзвычайных сітуацыях як каардынацыйны ўрадавы міжведамсны орган [9]. Яго галоўнай мэтай становіцца выпрацоўка мер па папярэджанні НС і ліквідацыі іх наступстваў. У склад Камісіі ўвайшлі вышэйшыя службовыя асобы дзяржавы – 25 ведамстваў і арганізацый, падпарадкаваных ураду, ўсіх абласных выканаўчых камітэтаў і выканаўчага камітэта г. Мінска. Старшынёй камісіі стаў намеснік Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Навіцкі Генадзь Васільевіч.

Усе прынятыя рашэнні на гэтым этапе дазволілі стварыць у рэспубліцы не толькі адзіную службу экстранага рэагавання і забяспечыць цэнтралізацыю фінансавых сродкаў, што выдзяляюцца на ўтрыманне пажарных падраздзяленняў, але і ліквідаваць іх раз'яднанасць, дубляванне дзеянняў. Такім чынам, на дадзеным этапе ў Беларусі была сфармавана адзіная і магутная структура па барацьбе з пажарамі і выратаванні людзей. У такім выглядзе яна праіснавала да 1998 г., калі ў мэтах далейшага ўдасканалення барацьбы з пажарамі і іншымі НС на яе базе утвараецца Міністэрства па надзвычайных сітуацыях Рэспублікі Беларусь [10].

19 студзеня 1999 г. Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь зацвярджаецца Палажэнне аб МНС. У адпаведнасці з дадзеным Палажэннем на МНС ўскладаліся функцыі дзяржаўнага кіравання ў сферы папярэджання і ліквідацыі НС, забеспячэння пажарнай бяспекі, абароны насельніцтва ад наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС [11].

Першым Міністрам па надзвычайных сітуацыях 20 студзеня 1999 г. прызначаны Астапаў В. П., першым намеснікам – Барыеў Э. Р., намеснікамі – Барынгольц Б. С., Бікінін Б. С., Калбаскін А.Н.. Створаныя абласныя ўпраўленні МНС ўзначалілі: Брэсцкае – Шаршуновіч К. Е., Віцебскае – Падліпскі Л. Д., Гомельскае – Лужкоў А. І., Гродзенскае – Гуз А.Н., Мінскае – Шылак А.А., Магілёўскае – Клімчынскі І.М., Мінскае гарадское – Барынгольц Б. С. [12].

Можна канстатаваць, што у 1999 г. завяршыўся першы этап пераўтварэнні сістэмы дзяржаўнага кіравання ў сферы абароны ад НС, асноўным вынікам якога стала рэарганізацыя МНС. Тут варта адзначыць, што ўжо ў першы год дзейнасці гэта структура паказала сваю высокую здольнасць і апэратыўнасць ў рэагаванні на ўзнікаючыя НС, што неаднаразова пацвярджалася высокай ацэнкай, як прэзідэнта, так і ўрада Рэспублікі

Беларусь. У наступныя гады адзначаецца паступовае нарошчванне задач і функцый МНС. Пры гэтым у большасці выпадкаў ініцыятыву на сябе бралі самі ж ратавальнікі.

Перад ізноў сфармаваным кіраўніцтвам МНС стаяла вельмі важная задача – сфармаваць дзейсную нарматыўную прававую базу ў сферы абароны ад НС. Гэтаму пытанню надавалася павышаная ўвага. І ўжо ў першыя гады дзейнасці міністэрства былі прыняты Законы «Аб радыяцыйнай бяспецы» [13], «Аб абароне насельніцтва і тэрыторый ад надзвычайных сітуацый прыроднага і тэхнагеннага характару» [14], «Аб аварыйна-выратавальных службах і статусе выратавальніка» [15], «Аб перавозцы небяспечных грузаў» [16], «Аб надзвычайным становішчы» [17], «Аб магістральным трубаправодным транспарце» [18], «Аб прамысловай бяспецы небяспечных вытворчых аб'ектаў» [19], пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь «Аб дзяржаўнай сістэме папярэджання і ліквідацыі надзвычайных сітуацый» [20], якая інтэгрвала ў сябе ўсе пытанні, звязаныя з арганізацыяй і забеспячэннем прыроднай і тэхнагеннай бяспецы на тэрыторыі Беларусі.

Акрамя таго, урадам быў прыняты шэраг пастановаў ў галіне дзейнасці МНС, дзяржаўныя праграмы аснашчэння органаў і падраздзяленняў па надзвычайных сітуацыях (далей – ОПНС) сучаснымі сродкамі і абсталяваннем, забеспячэння ДСНС [21, 22], папярэджання гібелі і траўматызму людзей на пажарах і пры НС [23] і інш.

У 2005 г. у кіраўніцтве МНС адбыліся кадравыя змены. У сакавіку гэтага года Міністрам па НС прызначаны Барыеў Э.Р., а яго намеснікамі на працягу некалькіх гадоў – Карпіцкі В.У., Ганчароў А.М., Шамко І.А., Ласута Г.Ф. .. Абноўлены склад кіраўніцтва МНС асабліваю ўвагу стаў надаваць пытанням развіцця і ўдасканалення ДСНС, якая на працягу зусім непрацяглага часу стала адной з складовых частак нацыянальнай бяспекі краіны, найважнейшым фактарам, якім характарызавалася яе абараназдольнасць. Сістэма абароны насельніцтва і тэрыторыі ад НС ператварылася ў досыць буйную дзяржаўную структуру, якая аб'яднала для вырашэння пытанняў папярэджання і ліквідацыі НС 21 галіновую і 7 тэрытарыяльных падсістэм. Больш за тое, службовыя асобы ОПНС былі надзелены правам ажыццяўляць дзяржаўны нагляд і кантроль у галіне абароны насельніцтва і тэрыторый ад

НС [24]. Дадзеная акалічнасць дазволіла яшчэ больш узмацніць адказнасць кіраўнікоў, службовых асоб у названай галіне.

Як ужо адзначалася, МНС паступова акумулюе дадатковыя функцыі і пашырае паўнамоцтвы. Чарговым віткам у дзейнасці службы можна лічыць прыняцце ў 2006 годзе Закона «Аб грамадзянскай абароне» [25]. Указаны нарматыўны прававы акт надзяліў МНС статусам рэспубліканскага органа дзяржаўнага кіравання ў галіне ГА. Дадзенае акалічнасць пашырала сферу дзейнасці службовых асоб МНС і выклікала неабходнасць ўнікаць у сутнасць пытанняў і праблем, не ўласцівых раней. Тым не менш, крытычны аналіз дзейнасці МНС у гэтай галіне не дазваляе казаць аб нейкіх сур'ёзных дасягненнях. Нарматыўныя прававыя акты ў сферы ГА з'явіліся, па сутнасці, адлюстраваннем дакументаў, якія дзейнічалі пад час Савецкага перыяду і ў Расійскай Федэрацыі, і не мелі якой-небудзь істотнай навуковай і прававой прапрацоўкі. Дарэчы кажучы, асабліваці геапалітычнага становішча краіны, эканамічны і палітычны аспект развіцця беларускай дзяржавы і грамадства амаль не ўлічваліся, што прывяло, хутчэй, да дэкларавання мерапрыемстваў ГА.

З 2010 г. фармуецца новы кіруючы склад МНС на чале з Міністрам па НС Вашчанка В.А. На розных этапах, аж да цяперашняга часу, міністру дапамагалі яго намеснікі – Карпіцкі В.У., Шамко А.І., Ганчароў А.М., Ласута Г.Ф., Худалеёў А.Ф., Сцепаненка В.А., Бягун Д.М. [12]. Найважнейшымі вынікамі дзейнасці МНС на гэтым этапе стала канчатковае фарміраванне чатырох дэпартаментнаў з правамі юрыдычных асоб: Дэпартамент па ядзернай і радыяцыйнай бяспецы (Дзяржатамнагляд), Дэпартамент па ліквідацыі наступстваў катастрофы на ЧАЭС, Дэпартамент па матэрыяльных рэзервах, Дэпартамент па нагляду за бяспечным вядзеннем работ у прамысловасці (Дзяржпрамнагляд). Неабходнасць у выдзяленні гэтых структур саспела даўно і звязана яна была ўсё з тым жа ростам задач і функцый, што ўскладваліся на МНС. Гэта патрабавала аб'яднання намаганняў вузкіх спецыялістаў у вырашэнні спецыфічных праблем, значных для дзяржавы. Указам Прэзідэнта ад 29 снежня 2006 года зацвярджаюцца адпаведныя палажэнні аб дэпартаментнах, і вызначаецца 17 дзяржаўных арганізацый, падпарадкаваных міністэрству [26, 27]. Варта адзна-

чыць, што гэты дакумент на працягу ўсяго перыяду свайго існавання неаднаразова падвяргаўся зменам, што следчыць аб дынамічных працэсах, якія адбываліся ў дзейнасці службы, бесперапыннае ўдакладненне і пашырэнне яе функцый, а таксама пераацэнкай грамадствам ролі МНС у дзейнасці дзяржавы.

На працягу ўсяго перыяду дзейнасці службы значную ўвагу кіраўніцтвам МНС надаецца пытанню міжнароднага супрацоўніцтва. У першую чаргу, увага была засяроджана на усталяванні і развіцці дружалюбных сувязяў з нашымі бліжэйшымі суседзямі – Латвіяй, Літвой, Малдовай, Польшчай, Расіяй, Украінай. У перыяд незалежнасці Беларусі падрыхтаваны і падпісаны цэлы шэраг міжуродавых пагадненняў аб супрацоўніцтве ў галіне абароны ад НС [28, 29].

Рэспубліка Беларусь актыўна стала ўдзельніцай у розных міжнародных праграмах і праектах па папярэджанні і ліквідацыі НС, падрыхтоўцы выратавальнікаў, правядзенні сумесных вучэнняў і трэніровак, навуковых даследаванняў і інш.. Напрыклад, у 1999 г. Рэспубліка Беларусь стала саракавым членам Тэхнічнага камітэта па прадухіленню і тушэнню пажараў, актывізавалася дзейнасць ў рамках Саюза нага Парламенту Расіі і Беларусі, праведзены цэлы шэраг арганізацыйных пасяджэнняў МНС Расіі і Беларусі, сумесных калегій. Актыўна МНС Беларусі прымае ўдзел у рэалізацыі сумесных праектаў з Дырэкцыяй Развіцця і Супрацоўніцтва (Швейцарыя), Цэнтральнай еўрапейскай ініцыятывай, Міжнародным агенцтвам па атамнай энергіі і інш. Беларускія ратавальнікі ўвайшлі ў склад Корпуса сіл СНД, які быў створаны рашэннем Савета кіраўнікоў дзяржаў Садружнасці 4 снежня 1994 г. у мэтах рэалізацыі Пагаднення аб узамадзеянні ў галіне папярэджання і ліквідацыі НС [30]. Падраздзяленні МНС прынялі актыўны ўдзел у міжнародных вучэннях «Транскарпатыя – 2000» (Украіна, г. Ужгород), «Багароцк – 2002» (Расійская Федэрацыя, г. Нагінск) і інш., дзе сярод дзесяткаў еўрапейскіх краін–удзельніц паказалі высокі прафесіяналізм і вынікі.

Адным са знакавых падзей апошніх гадоў стала стварэнне ў 2016 годзе ў структуры МНС Рэспублікі Беларусь ўласнага ўніверсітэта грамадзянскай абароны [31], які з вучэбнага цэнтра пажарнай аховы, існаваўшы яшчэ ў 1992 годзе, пераўтварыўся ў вядучую навуковую ўстанову, якая

ажыццяўляе падрыхтоўку кадраў першай і другой ступені вышэйшай адукацыі па 4 спецыяльнасцях, па 3 спецыяльнасцях – паслявузаўскай адукацыі, па 5 спецыяльнасцях – перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў, якія маюць вышэйшую адукацыю. Сёння падрыхтоўку ва ўніверсітэце праходзяць больш за 2000 чалавек, у тым ліку і спецыялісты замежных дзяржаў. Універсітэт валодае высокім навуковым патэнцыялам, мае сучасную навукова–даследчую базу, эксперыментальнае абсталяванне, што дазваляе якасна выконваць навуковыя даследаванні і распрацоўкі, дамагацца практычнага асваення вынікаў [32].

Выснова. Такім чынам, можна канстатаваць, што пасля атрымання незалежнасці Рэспубліка Беларусь змагла пабудаваць дастаткова эфектыўную і адкрытую сістэму дзяржаўнага кіравання ў галіне абароны ад НС, што дазволіла істотна паўплываць на абароненасць арганізацый і насельніцтва ад пагроз і небяспек мірнага і ваеннага часу, пра што следчыць значнае скарачэнне пажараў і іншых НС. Акрамя таго, дзейнасць па папярэджанні і ліквідацыі НС не замкнулася ў сабе. Яна дынамічна развіваецца ва ўмовах інтэнсіўнага ўзаемдзеяння не толькі з іншымі органамі дзяржаўнага кіравання і арганізацыямі, але і актыўна МНС падключылася да інтэграцыйных працэсаў ЕўрАзЭС, ажыццяўляе супрацоўніцтва з пажарна–выратавальнымі ведамствамі іншых дзяржаў, міжнароднымі арганізацыямі, якія ажыццяўляюць дзейнасць у галіне абароны ад НС, актыўна ўдзельнічае у рэалізацыі міжнародных праектаў і дамоў. Гістарычныя аспекты дзейнасці службы і ўсёй сістэмы абароны ад НС пераканаўча дэманструюць правільнасць абранага шляху развіцця і наяўнасць магчымасцяў апэратыўна і эфектыўна вырашаць задачы, якія стаяць перад ёй на сёнешні дзень.

Спіс літаратуры

1. Еремін, А.П. Государственная система предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций : учеб. пособие для курсантов и слушателей учреждений высш. образования по специальностям «Промышленная безопасность», «Предупреждение и ликвидация чрезвычайных ситуаций», «Безопасность людей, объектов и территорий в чрезвычайных ситуациях» / А.П. Еремін, А.Д. Булва. – Минск : ИВЦ

- Минфина, 2011. – 256 с.
2. Еремин, А. П. Гражданская защита : учебник / А. П. Еремин, А. Д. Булва. – Минск : РИВШ, 2013. – 420 с.
 3. Владимиров, В.А. Гражданская защита как дальнейший этап развития гражданской обороны / В.А. Владимиров // Стратегия гражданской защиты: проблемы и исследования. – 2012. №1(2) – С.811 – 819.
 4. Нарышкин, В.Г. Проблемы развития гражданской обороны Российской Федерации / В.Г. Нарышкин // Технологии гражданской безопасности. – 2015. №2(12) – С.80 – 84.
 5. Яковчук, В.И. Пожарная служба Беларуси: ист. развития: моногр. / В.И. Яковчук; науч. ред. Н. М. Забавский – Минск : БГПУ, 2005. – 419 с.
 6. О пожарной безопасности: Закон Респ. Беларусь от 15 июня 1993 г. № 2403–ХП // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 7. О создании государственной пожарной службы в сельской местности и на предприятиях города: постановление Кабинета Министров Респ. Беларусь от 03 фев. 1995 г. № 72 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 8. О создании пожарных аварийно-спасательных подразделений Министерства внутренних дел: Указ Президента Респ. Беларусь от 4 окт. 1995 г. № 401 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 9. Положение о комиссии по чрезвычайным ситуациям при Совете Министров Республики Беларусь: постановление Совета Министров Респ. Беларусь от 12 июня 1997 г. № 695 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 10. О реорганизации Министерства по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь: Указ Президента Респ. Беларусь от 11 сент. 1998 г. № 442 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 11. Об утверждении Положения о Министерстве по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь : Указ Президента Респ. Беларусь от 19 янв. 1999 г. № 35 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 12. Страницы истории пожарной службы Беларуси / авт.–сост. А.В. Тетерник, В.И. Яковчук. – Минск: Тэхналогія, 2013. – 192 с.: ил.
 13. О радиационной безопасности: Закон Респ. Беларусь от 5 янв. 1998 г. № 122–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 14. О защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера: Закон Респ. Беларусь от 5 мая 1998 г. № 141–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 15. Об аварийно-спасательных службах и статусе спасателя: Закон Респ. Беларусь от 22 июня 2001 г. № 39–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 16. О перевозке опасных грузов: Закон Респ. Беларусь от 6 июня 2001 г. № 32–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 17. О чрезвычайном положении: Закон Респ. Беларусь от 22 июня 2002 г. № 117–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 18. О магистральном трубопроводном транспорте: Закон Респ. Беларусь от 09 янв. 2002 г. № 87–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
 19. О промышленной безопасности опасных производственных объектов: Закон Респ. Беларусь от 10 янв. 2000 г. № 363–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология

- ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
20. О государственной системе предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций: постановление Совета Министров Респ. Беларусь от 10 апр. 2001 г. № 495 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
21. О государственной программе оснащения органов и подразделений по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь современными техническими средствами и оборудованием на 2001–2005 годы: постановление Совета Министров Респ. Беларусь от 22 июня 2001 г. № 923 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
22. О государственной программе оснащения органов и подразделений по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь современной техникой, пожарным и аварийно-спасательным оборудованием, другим имуществом в 2006–2010 годах: постановление Совета Министров Респ. Беларусь от 22 июня 2001 г. № 923 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
23. О государственной программе по предупреждению гибели и травматизма людей при возникновении пожаров и других чрезвычайных ситуаций на 2002–2006 годы: постановление Совета Министров Респ. Беларусь от 30 дек. 2001 г. № 1912 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
24. Национальная безопасность Республики Беларусь в области предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций. Сборник актов законодательства. – Минск: ИООО «Право и экономика», 2003. – 376 с.
25. О гражданской обороне: Закон Респ. Беларусь от 27 нояб. 2006 г. № 183–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
26. О некоторых вопросах Министерства по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь : Указ Президента Респ. Беларусь от 29 дек.2006 г. № 756 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
27. Об органах и подразделениях по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь: Закон Респ. Беларусь от 16 июля 2009 г. № 45–3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
28. Розум, О. Спасение – дело международное / О. Розум // Служба спасения. – 2000. – № 11. – С. 4–9.
29. Барингольц, Б.С. «Богородск – 2002» : партнерство ради мира / Б.С. Барингольц // Служба спасения. – 2002. – № 11. – С. 2–13.
30. Решение о реестре формирований, выделяемых от государств – участников Содружества Независимых Государств В состав корпуса сил Содружества Независимых Государств для ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера : Решение Совета глав правительств Содружества Независимых Государств от 30 мая 2014 г. // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
31. О реорганизации учреждений образования : Указ Президента Респ. Беларусь от 19 авг. 2016 г. № 313 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология ПРОФ [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац.центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
32. История [Электронный ресурс] / Официальный сайт университета гражданкой защиты МЧС Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа : <http://kii.gov.by/>. – Дата доступа : 16.01.2017.

Рэзюмэ. Сучасная сістэма абароны насельніцтва і тэрыторыі ад надзвычайных сітуацый (далей – НС) у Рэспубліцы Беларусь прайшла параўнальна непрацяглы гістарычны шлях, які не ахоплівае і тры дзесяцігоддзі. Тым не менш, нават за гэты непрацяглы тэрмін атрымалася не толькі сфармаваць сучасную нарматыўную права-

вую базу ў галіне забеспячэння пажарнай, прамысловай, ядзернай і радыяцыйнай бяспекі, але і дасягнуць значных поспехаў у папярэджанні і ліквідацыі надзвычайных сітуацый, што дазволіла істотна скараціць іх колькасць, як у асобных арганізацыях, так у гарадах і населеных пунктах Беларусі ў цэлым. Акрамя сфармаванага нарматыўнага прававога поля ў галіне абароны ад НС важным вынікам гэтага перыяду стала з'яўленне эфектыўнай службы экстранага рэагавання, якая сёння здольна вырашаць няпростыя задачы, звязаныя з забеспячэннем нацыянальнай бяспекі краіны. Яшчэ адным важным вынікам і, напэўна, тут можна казаць нават пра якасны паказчык дзейнасці, з'яўляецца тое, што пытанні забеспячэння бяспекі сталі, сапраўды, важнымі і актуальнымі на ўсіх узроўнях дзяржаўнага кіравання. Яны праніклі ва ўсе сферы грамадскага, культурнага і навуковага жыцця, што, несумненна, сведчыць аб паступовай трансфармацыі грамадскай свядомасці ў бок развіцця культуры бяспечнай жыццядзейнасці. Аналіз праведзенных мерапрыемстваў, вырашаемых задач і функцый Міністэрства па надзвычайных сітуацыях (далей – МНС), пераканаўча даказвае, што яно не знаходзіцца ў стагнацыі, а працягвае бесперапынна акумуляваць і развіваць розныя напрамкі дзейнасці, ператвараючыся ў уплывовы рэспубліканскі орган дзяржаўнага кіравання, які здольны пры ўзнікненні аварый, катастроф, стыхійных бедстваў, сапраўды, выконваць функцыі органа кіравання па НС у рамках Дзяржаўнай сістэмы папярэджання і ліквідацыі НС (далей – ДСНС).

Abstract. The modern population and territory protection system against emergency in

the Republic of Belarus has passed rather short historical way which doesn't cover even three decades. Nevertheless, even for this short period it was succeeded not only to create the modern regulatory legal base in the field of ensuring fire, industrial, nuclear and radiation safety, but to achieve the considerable success in the prevention and liquidation of emergency that allowed reducing significantly their quantity, both in the separate organizations, and in the cities and settlements of Belarus in whole. Today except the created standard legal framework in the field of protection against emergency, the effective emergency response service capable to solve the difficult problems connected with ensuring national security of the country became the important consequence of this period. Another important result of work and, probably, here it is possible to speak even about its qualitative index, is the fact that questions of safety really became important and urgent at all levels of public administration. They got into all spheres of public, cultural and scientific life that, undoubtedly, demonstrates gradual transformation of public consciousness towards cultural development of safe activity. The analysis of the carried out events, solvable tasks and functions of the Ministry for Emergency Situations, convincingly proves that it is not in stagnation, and it continues to accumulate and develop a variety of activities, turning into the influential republican state authority capable in case of accidents, catastrophes, natural disasters, to perform in reality functions of governing authority on emergency within the state system of the prevention and liquidation of emergency.

BULVA A.D., docent of Management of Emergency Protection Department, State Educational Establishment «Civil Protection University of the Ministry for Emergency Situations of the Republic of Belarus», Minsk, Republic of Belarus

RETROSPECTIVE LOOK AT THE BELARUSIAN SYSTEM OF PROTECTION FROM EMERGENCY SITUATIONS: GENESIS AND EVOLUTION

In this article the historical period of forming and development of the population and territory protection system against emergency in the Republic of Belarus which covers the last periods of Soviet and present time when our country has acquired the status of the independent state is researched. The attention is mainly focused on the evolution of the standard legal framework in the sphere of ensuring natural and

technogenic safety, as well as the assessment is given to organizational transformation of republican state authority in the sphere of protection against emergency and civil defense, to the achieved results.

Keywords: *protection, state, management, Ministry for Emergency Situations, emergency, fire.*

References

1. Eremin A.P. *State system of the prevention and liquidation of emergency: textbook for cadets and students of institution of higher education on specialties «Industrial Safety», «Prevention and Liquidation of Emergency», «Safety of People, Objects and Territories in Emergency»*, Minsk, Data-processing center of the Ministry of Finance, 2011, 256 p.
2. Eremin A.P., Bulva A.D. *Civil protection: textbook*, Minsk, RIVSh, 2013, 420 p.
3. Vladimirov V. A. Civil protection as further stage of development of civil defense. *Strategy of civil protection: problems and researches*, 2012, no. 1(2), pp. 811 – 819. (in Russian)
4. Naryshkin V. G. Problems of development of civil defense of the Russian Federation. *Technologies of civil safety*, 2015, no. 2(12), pp. 80 – 84. (in Russian)
5. Yakovchuk V.I. *Fire engineering service of Belarus: history of development: monograph*. N.M. Zabavsky (Ed.). Minsk, BGPU, 2005, 419 p.
6. On fire safety: The law of Republic of Belarus of 15 June 1993 No. 2403–XII. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
7. On the creation of the public fire engineering service in the rural zone and in the entities of the city: resolution of the of Cabinet council of Republic of Belarus of Feb 03. 1995 No. 72. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
8. On the creation of fire rescue divisions of the Ministry of Internal Affairs: Presidential Decree of October 4, 1995 No. 401. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
9. Regulations on the commission on emergency of the Council of ministers of Republic of Belarus: resolution of Council of ministers of Republic of Belarus of June 12, 1997 No. 695. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
10. On the reorganization of the Ministry for Emergency Situations of Republic of Belarus: Presidential Decree of September 11, 1998 No. 442. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
11. On the approval of the Regulations on the Ministry of Emergency of Republic of Belarus: Presidential Decree of January 19, 1999 No. 35. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
12. Pages of history of fire engineering service of the Belarus. author A. V. Teternik, V. I. Yakovchuk. Minsk: Technology 2013. 192 pages with images.
13. On the radiation safety: The law of Republic of Belarus of January 5. 1998, No. 122–Z.
14. On the protection of the population and the territories against emergency of natural and technogenic character: The law of Republic of Belarus of May 5, 1998 No. 141–Z// Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource] . LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
15. On the rescue services and the status of the rescuer: The law of Republic of Belarus of June 22, 2001 No. 39–Z. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource] . LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
16. On the transportation of a dangerous products: The law of Republic of Belarus of June 6. 2001 No. 32–Z. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
17. On the state of emergency: The law of Republic of Belarus of June 22, 2002 No. 117–Z. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC

- «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
18. On the main pipeline service: The law of Republic of Belarus of January 09, 2002 No. 87–Z. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
19. On the industrial safety of hazardous production facilities: The law of Republic of Belarus of January 10, 2000 No. 363–Z. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
20. On the state system of the prevention and liquidation of emergency: resolution of the Council of ministers of Republic of Belarus of April 10, 2001 No. 495. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
21. On the state program of equipment of authorities and divisions for emergency of Republic of Belarus with modern technical facilities and the equipment for 2001–2005: resolution of Council of ministers of Republic of Belarus of June 22, 2001 No. 923. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
22. On the state program of equipment of authorities and divisions for emergency of Republic of Belarus with the modern equipment, the firefighter and crash equipment, other properties in 2006–2010: resolution of Council of ministers of Republic of Belarus of June 22, 2001 No. 923. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
23. On the state program to the prevention of people death and injury in the events of fires and other emergency for 2002–2006: resolution of Council of ministers of Republic of Belarus of December 30, 2001 No. 1912. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
24. National security of Republic of Belarus in the field of the prevention and liquidation of emergency. Collection of the legislation acts. Minsk: IOOO «Law and Economy», 2003. 376 pages.
25. On the civil defense: The law of Republic of Belarus of November 27, 2006 No. 183–Z. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
26. On some questions of the Emergency Control Ministry of Republic of Belarus: Presidential Decree of December 29, 2006 No. 756. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
27. On authorities and divisions for emergency situations of Republic of Belarus: The law of Republic of Belarus of July 16, 2009 No. 45–Z. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
28. Rozum O. Rescue – is an international affair. *Rescue service*, 2000, no. 11, pp. 4–9. (in Russian)
29. Baringolts B.S. «Bogorodsk – 2002»: partnership for Peace. *Rescue service*, 2002, no. 11, pp. 2–13. (in Russian)
30. The decision on the register of the forming allocated by the State– members of the Commonwealth of Independent States In the structure of forces of the Commonwealth of Independent States for mitigation of consequences of emergency of natural and technogenic character: The decision of Council of Heads of Government of the Commonwealth of Independent States of May 30, 2014. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
31. On the reorganization of institutions of education: Presidential Decree of August 19, 2016 No. 313. Consultant Plus: Belarus. PROF technology [An electronic resource]. LLC «Yurspektr», Nat.Centre of legal inform. Republic of Belarus. Minsk, 2017.
32. History [An electronic resource]. Official site of university of civil protection Emergency Control Ministry of Republic of Belarus. Available at: <http://kii.gov.by> (accessed: 16.01.2017).

Received 10 February 2017